

Prawda jako kategoria filozofii – podstawa i problem definicji

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 24.
- Źródło: Józef Bocheński, *Sto zabobonów*, Kraków 1994, s. 102–103.
- Źródło: M.P. Lynch, *Prawda i życie*, tłum. D. Misztal, Łódź 2020.
- Źródło: Teresa Hołówka, *Nikt nie rodzi się kobietą*, red. T. Hołówka, Warszawa 1982, s. 12.
- Źródło: Richard Rotry, *Przygodność, ironia, solidarność*, tłum. W.J. Popowski, Warszawa 1996.
- Źródło: Arystoteles, *Metafizyka*, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1984, s. 238.

Prawda jako kategoria filozofii – podstawa i problem definicji

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Zapewne wszyscy zgodzimy się, że mówiąc „to prawda” wyrażamy coś ważnego i słusznego. Pojęcie prawdy jest jednym z tych pojęć, które organizują nam przestrzeń życia, przede wszystkim poznawczą. Trudno wyobrazić sobie proces poznania pozbawiony przekonania o słuszności pewnych naszych poglądów czy opinii, chociażby dlatego, że „sama możliwość niezgody co do opinii wymaga istnienia jakiejś różnicy między słusznością a błędem”¹. Nic dziwnego, że w każdej rozwiniętej kulturze spotkamy jakieś formy namysłu nad prawdą. W kulturze europejskiej namysł ten zajmuje zaszczytne miejsce w obrębie filozofii i praktycznie nikt, kto nie zapoznał się z problemem prawdy, nie może powiedzieć, że dysponuje jakąś znajomością myśli filozoficznej.

Twoje cele

- Zapoznasz się z klasyczną definicją prawdy.
- Dokonasz analizy stanowisk filozoficznych związanych z problemem prawdy.
- Rozważysz wybrane konteksty problemu prawdy.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Zapoznaj się z materiałami dotyczącymi koncepcji prawdy:

- „Czym jest prawda? Klasyczna koncepcja prawdy”;
- „Nieklasyczne koncepcje prawdy”.

Pytanie o prawdę

Problem prawdy rozpatrywany jest na gruncie różnych dziedzin wiedzy, ale to do filozofii przynależy ogólne i fundamentalne rozważanie istoty prawdy. Wynika to z charakteru dociekania filozoficznego, w którym pyta się nie tylko o to, co jest prawdą, ale w pierwszym rzędzie o to, czym jest prawda. Można też powiedzieć, że na gruncie filozofii nie tylko zdobywa się wiedzę, ale pyta, jakie są tego warunki i możliwości.

Epistemologia (z gr. *episteme* – wiedza, umiejętność, zrozumienie; *logos* – nauka, myśl) dział filozofii zajmujący się wiedzą i mechanizmami poznawania; przedmiotem refleksji epistemologicznej są również źródła i granice wiedzy, a także kryteria prawdziwości sądów.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Filozoficzne pytanie o prawdę jest zaliczane, obok pytań o źródła i granice poznania, do konstytutywnych pytań epistemologii (teorii poznania) i dotyczy poznawczego aspektu prawdy. Inne jej konteksty, na przykład moralny lub psychologiczny, rozważane są w obrębie

innych dziedzin filozofii lub dyscyplin naukowych. Poznawczy aspekt prawdy oznacza, że interesuje nas ona jako warunek i skutek tworzenia wiedzy.

Pytanie: co to jest prawda? pojawiło się w filozofii w momencie, w którym osiągnęła ona pewną dojrzałość i przybrała postać systemu wiedzy. Stało się to w okresie **oświecenia ateńskiego**. W myśli greckiej istniały oczywiście także wcześniejsze, ciekawe intuicje i założenia dotyczące prawdy, ale wypadnie tutaj je pominąć. Najbardziej znaczące osiągnięcie oświecenia ateńskiego w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, czym jest prawda, to określenie dane przez Arystotelesa. Pisze mianowicie Stagiryta: „Prawda albo fałsz z punktu widzenia rzeczy zależy od ich połączenia lub rozdzielenia; kto więc myśli o rozdzielonym, że jest rozdzielone, a o połączonym, że jest połączone, mówi prawdę, natomiast głosi się fałsz, jeżeli się myśli przeciwnie o tym stanie rzeczy”. Lub w innym miejscu: „Jest fałszem powiedzieć o tym, co jest, że nie jest lub o tym, co nie jest, że nie jest; jest prawdą powiedzieć o tym, co jest, że jest lub o tym, co nie jest, że nie jest”.

Klasyczna definicja prawdy

Określenia dane przez Arystotelesa zostały przekształcone w definicję przez Tomasza z Akwinu w XIII wieku i ta definicja zwana jest **klasyczną**.

klasyczna definicja prawdy według św. Tomasza z Akwinu

Akwinata sformułował ją tak: „*veritas intellectus sit adequatio intellectus et rei*”, co tłumaczy się: „prawda jest zgodnością intelektu i rzeczy” lub „prawda jest zgodnością (adekwatnością) sądu (myśli) i rzeczywistości” lub podobnie.

W określeniach autorstwa Arystotelesa widzimy pewne intuicyjne założenia, których można się także dopatrywać w definicji klasycznej i które w dużym stopniu wyznaczały tory dyskusji o prawdzie. Po pierwsze Arystoteles przyjmuje, że rzeczywistość istnieje poza umysłem poznającym. Po drugie przyjmuje, że jest ona reprezentowana w umyśle przez wyrażenia językowe. Zajmuje więc stanowisko **realizmu metafizycznego** i **poznawczego**.

Tomasz w swojej definicji uściśla, że kryterium prawdziwości sądu polega na relacji między rzeczywistością i sądem, która to relacja nazwana została zgodnością, adekwatnością, współcześnie także korespondencją. Wydaje się zresztą, że te założenia są bliskie także naszemu potocznemu pojmowaniu prawdy i coś podobnego mamy na uwadze, jeśli orzekamy o sądach, że są prawdziwe.

Nie wszystkim filozofom jednak to wystarczało. Podstawowa wątpliwość kierowana przez krytyków pod adresem definicji klasycznej dotyczyła właśnie następującej kwestii – na czym, pytali, polega porównanie czegoś tak różnego jak myśl i rzecz? Jak powinniśmy ustalać ową zgodność między nimi? Poza tym akt porównania wymagałby zajęcia pozycji „na zewnątrz” tak umysłu, jak i świata. Jak to jest możliwe, skoro wydaje się, że porównywać możemy tylko treści umysłu? Różnorodne i ciekawe wielowiekowe roztrząsanie tego problemu nie przyniosło jednoznacznych rozstrzygnięć. Można oczywiście przyjąć, że rozpoznawanie tej zgodności jest niejako naturalną właściwością naszego umysłu i nie podlega dalszemu wyjaśnianiu, ale i takie rozwiązanie nie zadowoli wszystkich zainteresowanych.

Próbę uściślenia klasycznej definicji podjął [Kazimierz Ajdukiewicz](#), formułując jej wersję z pominięciem słowa „zgodność”:

:uściślenie definicji przez Kazimierza Ajdukiewicza

Myśl *m* jest prawdziwa, to znaczy: myśl *m* stwierdza, że jest tak a tak, i rzeczywiście jest tak a tak.

Inną próbą było stworzenie przez polskiego logika, [Alfreda Tarskiego](#), semantycznej definicji prawdy, która także miała uściślić definicję klasyczną.

Radykalne rozstrzygnięcie trudności z klasyczną definicją prawdy polega na odrzuceniu realizmu i akceptacji [idealizmu poznawczego](#). Przyjmuje się wówczas, że w poznaniu mamy dane jedynie własne akty świadomości. W obliczu tego założenia znika w ogóle problem zgodności myśli i rzeczywistości zewnętrznej.

Czy jednak nie można by obejść się bez kłopotliwego problemu zgodności lub też wyjaśnić go za pomocą jakichś szczegółowych kryteriów? Takie próby podjęto, konstruując definicje prawdy zwane nieklasycznymi. Zaliczamy do nich między innymi definicję koherencyjną, pragmatystyczną, oczywistościową, redundancyjną.

koherencyjna koncepcja prawdy

operuje kryterium spójności (koherencji) danego twierdzenia z jakimś istniejącym systemem twierdzeń; prawdziwość zależy więc od tego, czy można, bez popadnięcia w sprzeczność, włączyć dane twierdzenie do systemu; przyjmuje się przy tym, że system ten jest ograniczony np. do

	<p>dyscypliny lub teorii naukowej; konsekwencją tej teorii jest oczywiście to, że prawdziwość danego twierdzenia będzie oceniana różnie w odniesieniu do różnych systemów twierdzeń; mamy więc do czynienia z koncepcją o charakterze relatywistycznym, która odrzuca możliwość istnienia prawdy absolutnej</p>
<p>pragmatystyczna koncepcja prawdy</p>	<p>wywodząca prawdziwość sądów z tego, że sprawdzają się w sytuacjach praktycznych, w uproszczeniu mówiąc, są użyteczne; z punktu widzenia filozofii pragmatyzmu pojęcia, twierdzenia czy teorie (także filozoficzne lub religijne) są narzędziami sprawnego działania i w tej perspektywie powinny być oceniane jako prawdziwe bądź nie; zwiążanie prawdziwości z tym, co ludzie uznają w danych warunkach za użyteczne, pozwala również traktować tę koncepcję jako relatywistyczną</p>
<p>definicja oczywistościowa</p>	<p>odwołująca się do odczuwania w umyśle oczywistej prawdziwości danego twierdzenia; definicję tę kojarzy się z Kartezjuszem i jego słynnym twierdzeniem cogito, ergo sum; już wcześniej jednak była ona używana na przykład w kwestii istnienia Boga - twierdzenie Bóg istnieje jest dla umysłu tak oczywiste, że nie mogę pomyśleć jego zaprzeczenia bądź odczuwam oczywistą fałszywość tego zaprzeczenia</p>
<p>stanowisko redundancyjne</p>	<p>kwestionujące w ogóle konieczność używania pojęcia prawdy; jego zwolennicy twierdzą, że dodanie do twierdzenia sformułowania <i>prawdą jest, że...</i> lub <i>prawdziwy...</i> niczego nie wnosi do treści</p>

twierdzenia i ma wyłącznie sens psychologiczny lub retoryczny. Na przykład treść twierdzenia *prawdą jest, że słońce jest gorące* jest równoważna treści twierdzenia *słońce jest gorące*

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Obiektywność prawdy

Zwolennicy klasycznej definicji prawdy często formułują roszczenie do obiektywności prawdy. **Obiektywność** oznacza, że, po pierwsze, dla każdego zdania prawdziwego istnieje taki niezależny od nas stan rzeczywistości, który czyni je prawdziwym, oraz, po drugie, że prawdziwość lub fałszywość zdania jest niezależna od czasu, miejsca i wszelkich innych okoliczności, także od tego, czy w danym momencie rozpoznajemy to zdanie jako prawdziwe. Ten sam sąd nie może więc być raz prawdziwy, a raz fałszywy. Tutaj znów napotykamy na spór – czy tak rozumiany obiektywizm jest jedynie pewnym niedosiężnym ideałem, dla niektórych archaicznym, czy też faktycznie można osiągnąć wiedzę spełniającą podane kryteria obiektywności.

Współcześnie większość filozofów zgodzi się, że poszukiwanie wiedzy jest zawsze uwikłane w schematy i założenia, które, by tak rzec, oddzielają nas od rzeczywistości „samej w sobie”. Nie musi prowadzić to do odrzucenia pojęcia prawdy. Może prowadzić do wniosku, że sądy prawdziwe nie tyle wprost odzwierciedlają rzeczywistość, ile się do niej przybliżają, a wiedza nie jest lustrem, tylko mapą rzeczywistości. Może również prowadzić do wniosku, że prawda ma charakter względny, jest prawdą ze względu na jakiś system odniesień, w związku z czym jest możliwa więcej niż jedna poprawna odpowiedź na dane pytanie i również ten sam sąd może być raz prawdziwy, a raz fałszywy. Taką postawę nazywamy relatywizmem poznawczym. Czynnikiem, od których zależy, co uznajemy za prawdę, wyróżnia się na gruncie relatywizmu wiele. Szczególnie ciekawe są współczesne analizy, które pokazały jak w „wytwarzaniu” prawdy uczestniczą instytucje społeczne: media, szkoły, instytucje naukowe, szpitale, więzienia, kościoły i inne. Powołują one do życia i sankcjonują kryteria oraz autorytety nadające kształt jednostkowemu i grupowemu doświadczaniu oraz rozumieniu świata.

Słownik

idealizm poznawczy

stanowisko, zgodnie z którym w sądach poznawczych ujmujemy nasze wrażenia lub myśli, natomiast nie możemy poznać rzeczywistości zewnętrznej

klasyczna definicja prawdy

zwana również korespondencyjną; koncepcja, według której prawdziwy jest ten sąd, który jest zgodny z rzeczywistością

obiektywizm poznawczy

stanowisko filozoficzne głoszące, że przedmiot poznania istnieje poza podmiotem poznającym i niezależnie od niego

oświecenie ateńskie

okres V–IV w. p.n.e., czas rozkwitu kultury i filozofii greckiej; w okresie tym tworzyli m.in. Sokrates, Platon, Arystoteles

realizm metafizyczny

stanowisko, zgodnie z którym poza człowiekiem istnieje obiektywna rzeczywistość niezależna od aktów świadomości, przeciwieństwo idealizmu metafizycznego

realizm poznawczy

(epistemologiczny) stanowisko, zgodnie z którym w aktach poznawczych poznajemy rzeczywistość zewnętrzną, pozapodmiotową, przeciwieństwo idealizmu poznawczego

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Jak odpowiedzieliby na postawione pytanie reprezentanci wymienionych stanowisk filozoficznych?

Test

Sprawdź swoją wiedzę!

Sprawdź swoją wiedzę!

Poziom trudności:

InteractiveTest.di
fficultyLevel.easy

Limit czasu:

5 min

Twój ostatni wynik:

-

Trwa wczytywanie...

Polecenie 2

Ułóż pytanie testowe, które mogłoby się znaleźć w powyższym quizie.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Uzupełnij zdania.

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Na podstawie poniższego cytatu odpowiedz na pytania. Co jest, według autora, warunkiem prawdziwości jakiegoś sądu? Jakie stanowisko w kwestii istnienia przedmiotu poznania zajmuje autor?

” Arystoteles

Metafizyka

Kiedy więc jest czy nie jest to, co się nazywa, prawdą czy fałszem? Musimy zbadać znaczenie tych terminów. To nie dlatego jesteś biały, iż myślimy w sposób prawdziwy, że ty jesteś biały, lecz ponieważ jesteś biały, my stwierdzając to, mówimy prawdę.

Źródło: Arystoteles, *Metafizyka*, tłum. K. Leśniak, Warszawa 1984, s. 238.

Ćwiczenie 5

Przeczytaj fragment wypowiedzi o prawdzie względnej Józefa Bocheńskiego. Następnie wskaż stanowisko filozoficzne, które reprezentuje filozof.

” Józef Bocheński

Sto zabobonów

Twierdzenie, że każda prawda jest względna, tak jak mówienie o „mojej prawdzie” itp. jest zabobonem. W rzeczywistości żadna prawda nie jest względna, a mowa o „mojej” prawdzie jest bełkotem. Mówimy bowiem, że dane zdanie jest prawdziwe dokładnie wtedy, kiedy to, co ono znaczy, jest tak, jak ono znaczy. Np. zdanie „Grzmi teraz w Krakowie” posiada prawdę, jest prawdziwe, dokładnie o tyle, o ile w Krakowie rzeczywiście teraz grzmi. Jest prawdziwe względnie fałszywe całkiem niezależnie od tego, co ja albo ktokolwiek inny o owym grzmocie w Krakowie wie lub sądzi.

Źródło: Józef Bocheński, *Sto zabobonów*, Kraków 1994, s. 102–103.

- realizm poznawczy
- idealizm poznawczy
- relatywizm poznawczy

Ćwiczenie 6

Współczesny filozof, Richard Rorty, szkicuje w poniższym fragmencie dwie postaci – metafizyka oraz ironistki. Zapoznaj się z tekstem i odpowiedz na pytanie: Jak rozumieją poznanie i prawdę metafizyk oraz ironistka? Jaką rolę w procesie poznania wyznaczają językowi?

” Richard Rorty

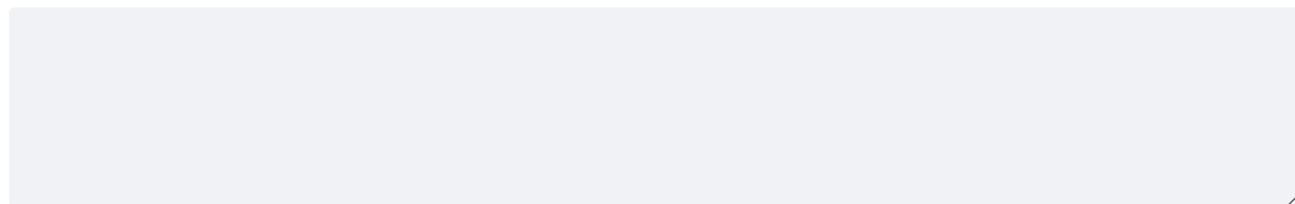
Przygodność, ironia, solidarność

Metafizycy uważają, że istoty ludzkie z natury pragną wiedzy. Sądzą tak, ponieważ odziedziczony przez nich słownik i ich zdrowy rozsądek dostarczają im obrazu poznania jako relacji pomiędzy istotami ludzkimi a „rzeczywistością” oraz idei, że potrzebujemy i powinniśmy w tę relację wejść. Rozsądek mówi nam także, że „rzeczywistość”, jeśli odpowiednio się o to do niej zwrócić, pomoże nam zdecydować, jak winien wyglądać nasz [słownik finalny](#). Metafizycy wierzą zatem, że na zewnątrz w świecie istnieją rzeczywiste istoty, których odkrywanie jest naszym obowiązkiem i które gotowe są pomóc w odkrywaniu siebie samych. Nie wierzą, że poprzez nowy opis sprawić można, iż każda rzecz wyglądać będzie dobrze bądź źle – albo też, jeśli w to wierzą, ubolewają nad tym faktem i trzymają się poglądu, że rzeczywistość pomoże nam oprzeć się tego rodzaju pokusom.

Natomiast ironiści nie uważają, by poszukiwanie słownika finalnego było (choćby w części) sposobem uchwycenia czegoś różnego od tego słownika. Nie sądzą, że celem dyskursywnego myślenia jest poznanie w jakimkolwiek sensie tego słowa, które można wyłożyć za pomocą takich pojęć, jak „rzeczywistość”, „rzeczywista istota”, „obiektywny punkt widzenia” i „odpowiadanie rzeczywistości”. Nie sądzą, że jego celem jest odnalezienie słownika, który trafnie coś przedstawia, jakiegoś przezroczystego medium. Dla ironistów „słownik finalny” to nie „słownik, który rozwiewa wszystkie wątpliwości”, ani też „słownik, który spełnia nasze kryteria ostateczności, adekwatności czy

optymalności”. Nie uważają, by refleksją rządziły kryteria. Ich zdaniem kryteria nie są nigdy niczym więcej niż banałami, które kontekstowo definiują terminy będącego akurat w użyciu słownika finalnego. Ironiści zgadzają się z Davidsonem, że nie jesteśmy w stanie wykroczyć poza własny język, aby porównać go z czymś innym [...].

Źródło: Richard Rotry, *Przygodność, ironia, solidarność*, tłum. W.J. Popowski, Warszawa 1996.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z wierszykiem Tadeusza Kotarbińskiego, następnie odpowiedz na pytanie, dlaczego organizacje są niebezpieczne w rozpoznanych przez człowieka sądach prawdziwych.

” Tadeusz Kotarbiński

Poezje wybrane

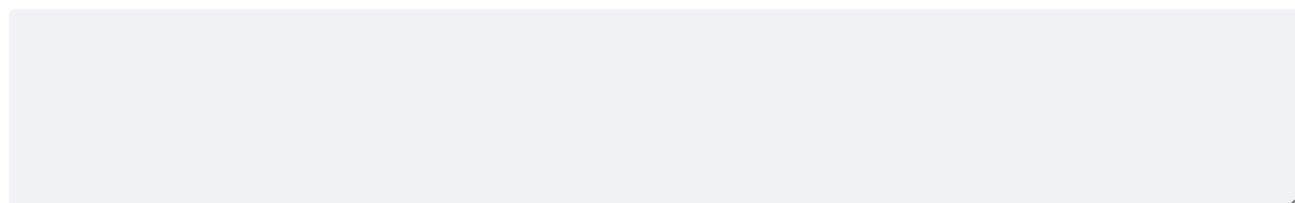
Diabeł-szpieg charczał szeptem do starszego diabła:

Widziałem. Człowiekowi prawda w ręce wpadła.

– Nic to! – odskrzeczał chytrzec, pomyślawszy trzeźwo:

W więzach organizacji prawdę diabli wezmą!

Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 24.

Ćwiczenie 8

Przeczytaj fragment *Wstępu* Teresy Hołówki do antologii tekstów pt. *Nikt nie rodzi się kobietą*. Następnie odpowiedz na pytanie, czy potrzeba posiadania prawdziwych poglądów sprzyja czy przeszkadza posiadaniu prawdziwych poglądów.

” Teresa Hołówka

Nikt nie rodzi się kobietą

Choć tzw. „zdrowym rozsądkiem” steruje niewyrafinowana zasada zaspokajania głodu poznawczego jak najmniejszym kosztem, nie potrafi on mimo wszystko oprzeć się przymusowi szukania uzasadnień. „Najgwałtowniejsza skłonność – pisał Mill – by uznać coś za prawdę, nie da człowiekowi możliwości, by w to uwierzył bez śladu podstaw, bez jakichkolwiek danych. Gdyby sofisterię rozumu można było uczynić niemożliwą, to nasze chęci – nie mając narzędzia – byłyby bezsilne”. Tym, co frapuje najbardziej w obiegowych przeświadczeniach, nie są ich motywacje psychologiczne, lecz różnorakie szalbierstwa, jakich dokonujemy, pragnąc przekonać siebie i innych do dogodnych fałszów, półprawd i uproszczeń.

Źródło: Teresa Hołówka, *Nikt nie rodzi się kobietą*, red. T. Hołówka, Warszawa 1982, s. 12.

//

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Prawda jako kategoria filozofii – podstawa i problem definicji

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

VIII. Filozofia Arystotelesa jako próba pogodzenia dotychczasowych opozycji filozoficznych.

Uczeń:

5) omawia jedno z innych ponadczasowych osiągnięć filozofii Arystotelesa (do wyboru: klasyczna koncepcja prawdy, koncepcja eudaimonii jako celu ludzkiego życia, koncepcja przyjaźni, typologia i ocena ustrojów politycznych).

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

4. Wybrane spory epistemologiczne. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

4) o naturę i kryterium prawdy (klasyczna lub korespondencyjna koncepcja prawdy – koncepcje nieklasyczne, zwłaszcza koherencyjna i pragmatyczna).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Zapoznasz się z klasyczną definicją prawdy.
- Dokonasz analizy stanowisk filozoficznych związanych z problemem prawdy.
- Rozważysz wybrane konteksty problemu prawdy.

Cele operacyjne. Uczeń:

- definiuje klasyczną koncepcję prawdy;
- analizuje stanowiska związane z problemem prawdy;
- rozumie, na czym polega problem definiowania prawdy.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Prawda jako kategoria filozofii – podstawa i problem definicji”. Zainteresowani uczniowie mają za zadanie zapoznać się z materiałami:
 - „Czym jest prawda? Klasyczna koncepcja prawdy”;
 - „Nieklasyczne koncepcje prawdy”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu się na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji oraz jej cele. Określa wiążące dla uczniów kryteria sukcesu.

2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel prosi uczniów, którzy zapoznali się z udostępnionymi przed lekcją, aby zastanowili się, na czym polega problem z definiowaniem prawdy. Krótka dyskusja wokół poruszonego tematu.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszyte minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie. Nauczyciel może wybrać jedno z pytań do zadania domowego.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Gra edukacyjna”, a następnie czyta polecenia:
 - *Jak odpowiedzieliby na postawione pytanie reprezentanci wymienionych stanowisk filozoficznych?*
 - *Ułóż pytanie testowe, które mogłoby się znaleźć w powyższym quizie.*Uczniowie wykonują zadania w parach.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie indywidualnie rozwiązują ćwiczenia 5-6. Omówienie odpowiedzi na forum klasy.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 7 i 8 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- Winkler M., Commichau A., *Sztuka prowadzenia wykładów i lekcji*, Kraków 2008.
- Silberman M., *Uczymy się uczyć*, Gdańsk 2005.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediami:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Gra edukacyjna” do podsumowania lekcji.